

21.04.2025

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/1168
Toplantı Tarihi/Sayısı : 08.04.2025/241
Karar Numarası : 2025/183
Başvuran : M.K.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Boğaziçi Üniversitesi Rektörlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURU KONUSU

1. Görme engelli başvuranın rehber köpeği ile birlikte katılmak istediği bir sempozyumda ilk aşamada programın gerçekleşeceği salona alınmaması ve daha sonrasında tecrit edilerek diğer katılımcılardan farklı bölümde oturtulmasının engellilik temelinde ayrımcılık oluşturduğu iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran başvuru dilekçesinde özetle;

a. Görme engelli bir doktora öğrencisi olduğunu, 7/4/2024 tarihinde Boğaziçi Üniversitesinde rekabet hukukuna ilişkin gerçekleştirilen bir sempozyuma katılmak için etkinlik alanına gittiğini, girişte programdan sorumlu Doç. Dr. A.D.H. tarafından durdurulduğunu ve kendisine rehber köpeği ile birlikte içeri alınamayacağını bildirildiğini,

b. Köpeğin eğitimli olduğunu, eğitim sertifikasını ve sağlık karnesini gösterebileceğini belirtmesine rağmen önerisinin kabul edilmediğini ve kapıda yarım saat bekletildiğini, ısrar etmesi sonucunda Doç. Dr. A.D.H. tarafından kendisinin loca kısmına alınacağını belirtildiğini, ayrımcılık olmaması için locada yalnız olup olmayacağını sorduğunda kendisine locada başkalarının da olacağı bilgisinin verildiğini,

c. Locaya ulaşmak için dar ve döner merdivenlerin bulunduğu, erişilebilir olmayan bir alandan yukarı kata çıkmak zorunda kaldığını, etkinlik başladıktan sonra locada kendisinden başka kimsenin olmadığını fark ettiğini ve engelli olması nedeniyle tecrit edildiğini anladığını, akabinde locadan aşağıya seslenerek sorun olmayacaksa aşağıya inmek istediğini belirttiğini, diğer katılımcılardan gelen tepkiler üzerine aşağı indiğini ve rehber köpeği ile birlikte hiçbir sorun yaşamaksızın programı takip ettiğini belirtmiş, yaşanan bu olayların erişilebilirlik ilkesinin yanında insan onuruna, engellilerin topluma katılım ve bağımsız hareket edebilme haklarına aykırı olduğunu ve ayrımcılığa vücut verdiğini ileri sürmüştür.

3. Muhatap Boğaziçi Üniversitesi Rektörlüğünden alınan yazılı görüşte özetle;

a. Başvuranın iddialarına ilişkin başvurusunun 9/5/2024 tarihinde elektronik posta yolu ile

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

kendilerine ulaştığı ve başvuruda Doç. Dr. A.D.H. hakkında soruşturma açılmasının talep edildiği, Üniversite tarafından konuya ilişkin olarak bir inceleme yapıldığı, inceleme kapsamında Doç. Dr. A.D.H., organizasyon yetkilileri, organizasyonda hazır bulunanlar ve idari personelin görüşlerine başvurulduğu, bu görüşler neticesinde başvurana karşı ayrımcılık yapıldığına dair soruşturma açılmasına ilişkin yeterli delil bulunmadığı, aksine adı geçen öğretim görevlisinin durumu çözmek için gayret gösterdiği anlaşıldığından idari soruşturma açılmasına gerek görülmediği,

b. Doç Dr. A.D.H. tarafından konuya ilişkin olarak yapılan açıklamada; Rekabet Kurumu ve Boğaziçi Üniversitesi iş birliği ile yapılan İşgücü Piyasalarında Serbest Rekabet Sempozyumu'nun (Sempozyum) gerçekleştirildiği Albert Long Hall Salonu'nun 1892 yılında inşa edilmiş geniş bir tarihi salon olduğu, Sempozyum'a katılım kayıtlarının internet sitesi üzerinden telefon ve elektronik posta adresleri verilerek haftalar öncesinde başladığı ve dileyen katılımcılara özel taleplerini bildirmeleri için imkân sağlandığı, ancak başvuran tarafından görme engeli ya da rehber köpek ihtiyacı konusunda kendilerine herhangi bir bildirim yapılmadığı,

c. Program esnasında diğer katılımcıların köpekten korktuklarını ifade etmeleri üzerine, köpeğin ağızlık gibi diğer katılımcıları rahatlatacak bir aksesuarının bulunmaması ve salonda köpeklere karşı alerjisi olan katılımcıların bulunabileceği gerekçesiyle Sempozyum'un düzenlenmesinde görev alan organizasyon şirketi temsilcilerinin başvuranın nereye oturması gerektiği konusunda tereddüt yaşadığı ve kendisine danıştıkları, akabinde kendisinin başvuran ile konu hakkında görüşme yaptığı, görüşmede başvuranın köpeği ile birlikte içeri girmek istediğini belirtmesi üzerine bir çözüm bulmak amacıyla salona geri döndüğü ve bu süreçte başvuranın yalnız kalmaması için Av. D.M.F.'den başvurana eşlik etmesini istediği, salonun kalabalık olması sebebiyle başvuranın rehber köpeği ile birlikte en rahat ve sahneye en yakın olacak şekilde Sempozyum'u takip edebileceği yerin balkon kısmı olduğunu düşünerek organizasyon şirketi yetkilisinden bu konuda başvurana yardımcı olmasını istediği, sonrasında programın başlamasına az bir vakit kaldığı için VIP salonuna dönerek oradaki konuklarla ilgilenmeye devam ettiği, bu sebeple balkonda kimlerin oturduğunu takip ve teyit etme fırsatının olmadığı, açış konuşmasını yapmak üzere sahneye çıktığında ise başvuranın salona seslenerek aşağıya inmek istediğini belirttiği, bunun üzerine başvuranın aşağı kısma alınarak en ön sıralardan birine yerleştirildiği,

ç. Başvuranın misafir edildiği balkon bölümünün sahneye en yakın konumda olduğu, sahneye yakınlığı ve hakimiyeti nedeniyle loca kısmının ayrıcalıklı bir yer olduğu, Sempozyum boyunca balkon bölümünün katılımcıların erişimine açık tutulduğu ve programın belirli kısımlarında katılımcıların Sempozyum'u buradan takip ettiği, herkesin erişimine açık olan ve tarihi salonun ruhuna uygun olarak tasarlanmış bu alanda oturmanın başvuranın iddiasının aksine tecrit niteliği taşımadığı hususlarının ifade edildiği,

d. Söz konusu uyuşmazlığa tanık olan Av. D.M.F. tarafından konuya ilişkin yapılan açıklamada; başvurana karşı ayrımcı herhangi bir muamelede bulunulmadığı, etkinlik başladığı sırada kendisi tarafından başvurana refakat edildiği, diğer katılımcıların köpekten tedirgin olmaları üzerine Doç. Dr. A.D.H.'nin, organizasyon yetkilileri ile görüşerek başvuranın sahneye en yakın ve köpeği ile rahat bir şekilde oturabileceği balkon kısmına yönlendirilmesini sağladığı, yine olaya şahit olan Prof. Dr. G.Ö. tarafından yapılan açıklamada; Doç. Dr. A.D.H.

tarafından başvurana karşı son derece anlayışlı ve nazik davranılarak gerekli yönlendirmelerde bulunulduğu hususlarının ifade edildiği,

e. Boğaziçi Üniversitesi'nin genel politikasına uygun olarak başvuranın etkinliği rehber köpeği ile birlikte diğer katılımcılara da açık olan sahneye en yakın kısımda bulunan balkondan takip etmesinin sağlandığı, başvuranın talebi üzerine bilahare salon kısmından sempozyumu takip ettiği, bu nedenle başvuranın engeli nedeniyle kendisine karşı ayrımcı bir uygulama yapıldığı iddialarının dayanaklı olmadığı belirtilmiştir.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte özetle;

a. Doç Dr. A.D.H.'nin savunmasında ve öğrencisine yazdırdığı elektronik postada başvuranın aşağılandığı ve hakarete uğradığını iddia ettiğine ilişkin ifadeler kullanıldığı ancak kendisinin erişilebilirlik, eşit katılım ve ayrımcılığa uğramamaya ilişkin olan başvurusunun ve talebinin bu şekilde gösterilmesinin doğru olmadığı,

b. Doç Dr. A.D.H.'nin kendisinin rahatını düşündüğünü iddia ettiği ancak yakın zamanda yumuşak doku kanseri sebebiyle ayak bileğinden ameliyat olduğunu, radyoterapi aldığını ve dik merdivenlerden locaya çıkmanın kendisi için zor olacağını belirttiği fakat bu hususun dikkate alınmayarak kendisinin locaya yönlendirildiği ve dik merdivenlerden çıkmak zorunda kaldığı,

c. Doç. Dr. A.D.H.'nin yoğunluğu sebebiyle başvuranın locaya merdivenlerden çıktığı anı görmediğini belirttiği ancak bu yoğunluğuna rağmen salondaki 400 kişinin köpekten korkup korkmadığını ne şekilde tespit ettiğinin anlaşılması güç bir durum olduğu, bunun yanında kişilerin köpekten korktuğu tespit edilmiş olsa dahi kendisi salona indiğinde neden tepki gösterilmediğinin de anlaşılır olmadığı, köpeğin ağızlıksız olmasının da bir sorun olarak nitelendirildiği ancak köpeğinin ağızlığının çantada bulunduğu, talep edilmiş olsaydı kendisi tarafından ağızlığın takılabileceği, kaldı ki köpeğin ağızlıksız olarak salona girmesi sorun teşkil eden bir durum ise köpeğin daha sonra salona alınmasının da çelişkili bir durum olduğu,

ç. Kendisinin Sempozyum öncesinde köpeğine ilişkin bir bilgilendirme yapmadığının belirtildiği ancak rehber köpek ile erişimin bir makul düzenleme değil erişilebilirlik konusu olduğu, bu sebeple kendisinin önceden bir talepte bulunması gerekmeksizin erişimin sağlanması gerektiği, locaya çıkan dar ve dik merdivenlerin de erişilebilirliğe aykırı olduğu, bu iddiasına ilişkin olarak sorumlu idare tarafından herhangi bir cevap veya görsel sunulmadığı,

d. 400 kişiyi alan bir salonda köpekten rahatsız olanlarla kendisi arasına mesafe koyulmasının mümkün olduğu, rehber köpekle salona erişimi konusunda ilk akla gelen yöntemin kendisinin erişilemez merdivenler ile ulaşımın sağlandığı locada tecrit edilmek olmaması gerektiği, etkinliğe ilişkin video kayıtlarının dosyaya sunulmayıp kendisinin sonradan alındığı ön koltuktaki fotoğrafının paylaşıldığı, bu fotoğrafın olması gerekeni yansıttığı, bu fotoğraf için yarım saat kapıda beklemesinin, erişilemez merdivenlerden locaya çıkmasının, orada yarım saat tek başına oturmasının ve 400 kişinin önünde insanlık onurunu yok sayarak aşağıya bağırmasının gerektiği ve bu durumun ayrımcılık teşkil ettiği belirtilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Anayasa'nın “Kanun önünde eşitlik” başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

“Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(...)

Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

(...)

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

6. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun “Tanımlar” başlıklı 2'nci maddesinin (a) bendine göre ayrı tutma, “Kişilerin bu Kanunda sayılan temellerden biri veya birden fazlası nedeniyle, bir eylem veya eylemsizliğin sonucu olarak diğerlerinden ayrı tutulması durumunu”, (f) bendine göre ise engelli “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi” ifade eder.

7. Mezkûr Kanun'un “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.

(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.

(3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

(4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

8. Mezkûr Kanun'un “Ayrımcılık türleri” başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan ayrımcılık türleri şöyledir: “a) Ayrı tutma b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama c) Çoklu ayrımcılık ç) Doğrudan ayrımcılık d) Dolaylı ayrımcılık e) İşyerinde yıldırma f) Makul düzenleme yapmama g) Taciz ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık.”

9. Mezkûr Kanun'un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5'inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şu şekildedir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum

ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.

(2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.”

10. Mezkûr Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde, Kurumun, “ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” görevini haiz olduğu belirtilmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

11. 6701 sayılı Kanun’un “Başvurular” başlıklı 17’nci maddesinin birinci fıkrası, “Ayrımcılık yasağı ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.” hükmünü haizdir. Başvuranın dilekçesinden, 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır.

12. Mezkûr Kanun’un aynı maddesinin ikinci fıkrasında; “İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.” hükmü yer almaktadır. Başvuranın ayrımcılık yasağının ihlali niteliğinde olduğunu iddia ettiği uygulamanın düzeltilmesi yönündeki taleplerini 9/5/2024 tarihli elektronik posta ile muhataba ilettiği görülmüştür. Dolayısıyla başvuranın 6701 sayılı Kanun’un 17’nci maddesinin ikinci fıkrasında aranan ilgili tarafa başvuru şartını yerine getirdiği değerlendirilmektedir. Yapılan inceleme neticesinde başvurunun esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu kanaatine varılmıştır.

13. Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin ayrılmaz bir parçası olduğu gibi uluslararası hukukun en üstünde yer alan temel hukuk normu olarak da kabul edilmektedir [Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), B. No: 2019/3404, K. No: 2020/26, 11/2/2020, para. 38]. Ayrımcılık yasağı, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin 2’nci maddesinde “Herkes yasalar önünde eşittir ve hiçbir ayrım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede korunur. Bu bakımdan yasalar her türlü ayrımı yasaklayacak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka fikir ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi her bağlamda ayrımcılığa eşit ve etkili korumayı temin edecektir.” şeklinde yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 14’üncü maddesinde ise “Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal

veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır.” düzenlemesi yer almaktadır.

14. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında ayrımcılık; objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak şeklinde tanımlanmıştır (AİHM, *Willis/Birleşik Krallık*, B. No: 36042/97, 11/6/2002, para. 48; AİHM, *Okpizs/Almanya*, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). AİHM’e göre, farklı muamele, nesnel ve makul bir gerekçeye sahip değilse yani meşru bir amaç gütmüyorsa veya muamele kapsamında kullanılan araçlar ile gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmuyorsa ayrımcı bir nitelik kazanmaktadır (AİHM, *Mazurek/Fransa*, B. No: 34406/97, 1/5/2020, para. 48).

15. Anayasa Mahkemesine (AYM) göre, Anayasa’nın 10’uncu maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi Anayasa’da güvence altına alınan hak ve özgürlüklerden yararlanılırken nesnel ve haklı bir neden olmaksızın aynı veya benzer durumda bulunan kişilere farklı muamelede bulunulmasını yasaklamaktadır. Nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılamayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa’nın 10’uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilir (AYM, *Nuriye Arpa*, B. No: 2018/18505, 16/6/2021, para. 58).

16. Somut olayda başvuran, görme engelli bir kişi olduğunu ve kişisel hareketliliğini sağlamak için rehber köpek kullandığını, Boğaziçi Üniversitesi tarafından düzenlenen Sempozyum’a katılmak üzere rehber köpeği ile birlikte etkinlik alanına gittiğini ancak ilk aşamada rehber köpeği ile içeri alınmadığını, akabinde yarım saat kadar kapıda bekletildikten sonra balkon kısmına alındığını, bu alana dar ve döner merdivenlerden zor bir şekilde çıktığını ve balkon kısmında kendisinden başka kimse olmaması sebebiyle tecrit edilerek engellilik temelinde ayrımcılığa uğradığını iddia etmektedir.

17. Ülkemizin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS) ile engellilerin diğer bireylerle eşit şekilde, tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasının teşvik ve temin edilmesi taahhüt edilmiş ve engellilerin toplumsal yaşamın her alanına ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit şekilde katılmalarının sağlanması amaçlanmıştır. Sözleşme’nin 1’inci maddesine göre engelli kavramı *"diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri"* içermektedir.

18. EHİS’in *"Tanımlar"* başlıklı 2’nci maddesine göre engelliliğe dayalı ayrımcılık; siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamakta olup ayrıca makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dâhil her türlü ayrımcılığı kapsamaktadır. Sözleşme’nin *"Ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik"* başlıklı 5’inci maddesinde *"Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve huktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır. Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı*

ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez.” ifadeleriyle engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmış, taraf Devletlerin bu konudaki yükümlülüğü açıkça düzenlenmiştir.

19. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin denetim organı olan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin engellilere ilişkin 5 No’lu Genel Yorumu’nda da engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağına özel olarak yer verilmekte ve engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı “*Ekonomik, sosyal veya kültürel hakların tanınmasını, bunlardan yararlanılmasını veya bunların kullanılmasını kaldırmak ya da zayıflatmak etkisini doğuran engellilik temelindeki herhangi bir farklılık gözetme, dışlama, kısıtlama veya öncelik tanıma ya da makul uyumlaştırmanın yapılmaması*” şeklinde tanımlanmaktadır [Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Engelliler Hakkında 5 No’lu (1994) Genel Yorum, E/1995/22, 1994, para. 15].

20. Ulusal düzenlemeler kapsamında engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı ise, başta 1982 Anayasası olmak üzere 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve 6701 sayılı Kanun ile güvence altına alınmıştır. AYM kararlarına göre kamusal makamların engelli bireylerin ekonomik ve toplumsal bakımdan belirli bir yaşam standardına erişiminin sağlanması yönünden tedbirler alması gerektiği ifade edilmektedir. Engellilerin tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlayacak düzenlemelerin olması ve Anayasa’nın 10’uncu maddesinin de bu bağlamda yorumlanması gerekmektedir. Bu anlamda devletin engelli kişilerin özel ihtiyaçları dikkate alınarak diğer bireylerle eşit şekilde yaşayabilmelerine yönelik pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Nitekim ulusal ve uluslararası düzenlemelerde engelli bireylerin ayrımcı muameleye karşı korunması konusunda bir mutabakatın bulunduğu görülmektedir (AYM, *Sevda Yılmaz*, B. No: 2017/37627, 2/3/2023, para. 67).

21. 5378 sayılı Kanun’da; engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamayacağı, ayrımcılıkla mücadelenin engellilere yönelik politikaların temel esası olduğu, engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanmasının esas olduğu genel ilkeler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra Kanun’un 3’üncü maddesinin (d) bendinde, engelliliğe dayalı ayrımcılık EHİS’e benzer şekilde tanımlanmaktadır. Kanun’un 4/A maddesinin birinci fıkrasında da doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığın yasak olduğu düzenleme altına alınmıştır.

22. Somut olay kapsamında başvuran, muhatap Üniversite bünyesinde gerçekleşen bir sempozyuma rehber köpeği ile birlikte katılmak istemesi nedeniyle ilk aşamada binaya alınmaması, akabinde programın gerçekleştiği salonda diğer katılımcılardan ayrı oturtulması nedeniyle erişilebilirliğin sağlanmadığı ve engellilik temelinde ayrımcılığa maruz bırakıldığını iddia etmektedir. Bu bağlamda ilk olarak erişilebilirlik ilkesi kapsamında rehber köpeğe ilişkin ilkelerin ortaya koyulması gerekmektedir.

23. Erişilebilirlik, herkesin istediği her yere ve her hizmete, bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesidir. Toplumsal yaşama dâhil olabilmek için konutlardan başlayarak eğitimden, sağlık kuruluşlarına, iş yerlerine; açık ve yeşil alanlara, toplu taşıma araçlarına ulaşmak; bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek, her türlü kaynaktan yayımlanan bilgiyi edinebilmek gerekmektedir. Erişilebilirlik, hem EHİS’in hem de 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un dayandığı

temel ilkelerden birini teşkil etmektedir. EHİS kapsamında erişilebilirlik, genel ilkeler kısmında 3'üncü maddede, bağımsız bir düzenleme şeklinde ise Sözleşme'nin 9'uncu maddesinde yer almaktadır. Sözleşme'nin "Erişilebilirlik" başlıklı 9'uncu maddesi şu şekildedir: "1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır: ... (b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dâhil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler. 2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır: (a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi; (b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması; ... (f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi; (g) Engellilerin İnternet dâhil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi; (h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere engelliler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması."

24. EHİS'in "Kişisel Hareketlilik" başlıklı 20'nci maddesinde ise "Taraf Devletler engellilerin olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler şunlardır:... (b) Engellilerin hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması" hükmü ile alınması gereken tedbirler belirtilmiştir.

25. EHİS'in denetim organı olan Engelli Hakları Komitesi (CRPD), 2 No'lu Genel Yorumu'nda erişilebilirlik standartları belirlenirken taraf Devletler tarafından engelli bireylerin çeşitliliğinin dikkate alınması ve tüm engelliler için erişilebilirliğin sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Bazı engelli kişiler söz konusu olduğunda ise erişilebilirliğin tam olarak sağlanması için bu kişilerin kişisel yardım, işaret dili tercümesi, dokunsal işaret dili tercümesi gibi insan yardımına veya rehber köpekler gibi hayvan yardımına ihtiyaç duyabileceklerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda görme engelli kişilerin rehber köpekleri ile birlikte belirli bir binaya ya da kamuya açık alana girişine izin verilmemesinin engelliliğe dayalı ayrımcılık kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir [CRPD, Erişilebilirlik Hakkında 2 No'lu (2014) Genel Yorum, (CRPD/C/GC/2), 22/5/2014, para. 29]. Bunun dışında Komite, erişilebilirlikle ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: "Erişilebilirlik gruplarla ilgilidir, öte yandan makul düzenleme yapma bireylerle ilgilidir. Bu, erişilebilirlik sağlama görevinin ex ante (uygulama öncesi) bir görev olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle, Taraf Devletler bir yere girilmesi ya da hizmetin kullanılmasına dair bireysel bir talep almadan erişilebilirliği sağlama

görevine sahiptir.” (CRPD, 2 No’lu Genel Yorum, para. 25).

26. Ulusal hukukta ise erişilebilirlik, 5378 sayılı Kanun başta olmak üzere çeşitli düzenlemelerle koruma altına alınmıştır. 5378 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin (f) bendinde erişilebilirlik: ‘*Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını ifade eder.*’ şeklinde tanımlanarak Kanun’un 4’üncü maddesinde engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanmasının esas olduğu belirtilmektedir.

27. Ulusal mevzuatımızda 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un erişilebilirliğe ilişkin hükümleri arasında rehber köpek ile ilgili düzenlemelere açıkça yer verilmese de 8/3/2019 tarihli ve 30708 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Demiryolu ile Seyahat Eden Yolcuların Haklarına Dair Yönetmelik’in “*Seyahat hakkı*” başlıklı 52’nci maddesi “*c) Demiryolu tren işletmecileri, engelli ve/veya hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler ve refakatçileri ile refakat etmek için sertifikalandırılmış rehber köpekler ve tek başına seyahat eden 13-18 yaş arası çocukların taşınmasına öncelik tanır. ç) Görme engelli yolcuların rehber köpeği, köpeğin ağızlığı ve gerekli sağlık belgeleri olmak koşulu ile yolcu yanında ücretsiz taşınır. (...)*” hükümlerini ihtiva etmektedir. Bunun dışında 2021-2025 yıllarını kapsayan Erişilebilir Ulaşım Stratejisi ve Eylem Planı’nın “Hareket Kabiliyeti Kısıtlı Bireyler İçin Destek Noktalarının Tüm Ulaşım Sistemlerinde Yaygınlaştırılması” başlıklı ve 4.4.3.numaralı eylem alanında rehber köpek alanlarının yaygınlaştırılması gerektiği ifade edilmiştir.

28. Uluslararası düzenlemelere bakıldığında ise Amerika Birleşik Devletleri tarafından kabul edilen Engelli Amerikalılar Yasası’nda konunun özel olarak ele alındığı ve hizmet hayvanının, engelli kişiler için birtakım işleri ve görevleri yerine getirmek üzere özel olarak eğitilen köpekler olarak tanımlandığı görülmektedir. Bunun yanında Birleşik Krallık, Avustralya ve Kanada gibi ülkelerin mevzuatlarında rehber köpeklere ve görme engelli bireylerin rehber köpekleri ile birlikte çeşitli hizmetlere erişimine ilişkin düzenlemelere yer vermiştir.

29. Bu açıklamalardan hareketle rehber köpeklerin, görme engelli kişilerin bağımsız ve güvenli bir şekilde hareket etmesini sağlayarak gerek EHİS gerekse 5378 sayılı Kanun kapsamında hedeflendiği üzere engellilerin topluma tam katılımı açısından önemli bir fonksiyonu yerine getirdiği değerlendirilmektedir. Nitekim Engelli Hakları Komitesi tarafından da vurgulandığı üzere kamusal alan ve toplu taşıma gibi hizmetlere erişimde görme engelli bireylerin rehber köpek kullanımı, bağımsız olarak kişisel hareketliliğin sağlanmasını temin ettiğinden erişilebilirlik kapsamında değerlendirilmeli ve bu gerekliliğin sağlanmaması engelliliğe dayalı ayrımcılık olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle başvuranın söz konusu etkinliğe rehber köpek ile katılma talebi karşısında muhatapın erişilebilirliği sağlama yükümlülüğünün bulunduğu açıktır.

30. Somut olayda başvuran diğer katılımcılardan ayrı tutularak programı takip etmek üzere balkon kısmına yerleştirildiğini ve ayrımcılığa uğradığını iddia etmektedir. 6701 sayılı Kanun’un 2’nci maddesine göre ayrı tutma “*Kişilerin bu Kanunda sayılan temellerden biri veya birden fazlası nedeniyle, bir eylem veya eylemsizliğin sonucu olarak diğerlerinden ayrı tutulması durumunu*” ifade etmektedir. Başvuranın ayrı tutulduğu iddialarına ilişkin olarak muhatap tarafından, Sempozyum’a katılımın fazla olması sebebiyle salonun kalabalık olduğu, bazı katılımcıların köpektan tedirgin olduklarını

belirttiği, bunun dışında köpeğe karşı alerjisi olan kişilerin de bulunabileceğinin düşünüldüğü belirtilmiştir. Bu nedenle başvuranın rehber köpeği ile birlikte etkinliği en iyi takip edebileceği yerin balkon bölümü olduğuna karar verildiği, süreç boyunca başvurana yardımcı olunduğu ve eşlik edildiği, bu doğrultuda başvuranın engel durumu nedeniyle tecrit edilmesi ve ayrımcılığa uğraması gibi bir durumun söz konusu olmadığı ileri sürülmüştür.

31. Belirtmek gerekir ki ayrımcılık kendini açık ve kolayca tespit edilebilen bir şekilde göstermediğinden, ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinin kanıtlanması oldukça güçtür (AİHM, *Nachova ve Diğerleri/Bulgaristan* [BD], B. No: 43577/98, 6/7/2005, para. 147). AYM'ye göre de ayrımcılık yasağı kapsamında farklı muamelenin bulunduğunu ispatlama mükellefiyeti başvuradadır. Ne var ki başvuranın farklı muamelenin bulunduğunu gösteren delilleri ortaya koyması hâlinde bu farklı muamelenin nesnel ve haklı bir temelinin bulunduğunu ve seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin mevcut olduğunu ispatlama yükümlülüğü ayrımcılık iddiasına muhatap olan tarafa ait olur (AYM, *Nuriye Arpa*, para. 60). Bu durumda başvuranın farklı muamelenin varlığını gösterir olay ve olguları ortaya koyması hâlinde bu farklı muamelenin nesnel ve haklı bir temelinin bulunduğunu ve seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin mevcut olduğunu, diğer bir ifadeyle ayrımcılık yasağının ve eşitlik ilkesinin ihlal edilmediğini ispatlama yükümlülüğünün muhataba ait olacağı açıktır.

32. Dosyada yer alan bilgi ve belgeler incelendiğinde; muhatap tarafından dosyaya sunulan fotoğraflardan, oturma düzeninin yan yana tekli koltuklar şeklinde olduğu, yan yana oturan kişiler arasında herhangi bir boş alan bulunmadığı ve etkinliğe katılım oranının yüksek olduğu görülmüştür. Mevcut oturma düzeni göz önüne alındığında muhatabın, katılımcılardan köpeğe alerjisi olabileceği veya köpekten rahatsız olabileceği düşünülen kişileri dikkate alarak düzenleme yaptığı gerekçesinin meşru bir amaca dayandığı söylenebilecektir. Nitekim zikredilen hususlar dikkate alındığında katılımcıların evcil hayvanları ile birlikte etkinliğe kabul edilmemesi olağan olarak değerlendirilmektedir. Rehber köpeğin ise sadece bir evcil hayvan olarak değerlendirilmesi erişilebilirlik kapsamında yanlış bir değerlendirme olacaktır. Zira yukarıda da bahsedildiği gibi kişilerin rehber köpek ile çeşitli alanlara ve etkinliklere erişiminin sağlanmaması engellilik temelinde ayrımcılık oluşturacaktır. Ancak, her ne kadar görme engelli kişilerin rehber köpek ile birlikte bir hizmete veya alana erişiminin engelli kişilerin bağımsız hareket etmesi ve topluma tam katılımı açısından değerlendirilmesi gerekmektedir de bu husus doğası gereği sınırsız bir uygulama alanına sahip değildir. Bu bağlamda hak sahibinin hak ve özgürlüklerini denetimsiz ve aşırı kullanması halinde bu kullanım, kamu yararıyla ve diğer hak sahiplerinin haklarıyla çatışabileceği için hakların belirli sınırlar içerisinde kullanılması gerekmektedir.

33. Görme engelli kişilere rehber köpek bağlamında sağlanan erişilebilirlik imkânları da görme engelli kişilerin temel haklarının sağlanmasına hizmet etmektedir. Ancak, erişilebilirlik yoluyla sağlanan temel haklar, özlerine dokunulmaksızın ve ölçülü olmak kaydıyla demokratik toplum gereklerine uygun olarak bazı sınırlamalara tabi tutulabilecektir. Ne var ki hakkın kullanımına ilişkin sınırlamalar ve düzenlemeler engellilerin erişilebilirlik haklarına engel oluşturacak şekilde yorumlanmamalı, EHİS ve 5378 sayılı Kanun'da yer alan temel ilkeler çerçevesinde erişilebilirliğin sağlanması bir öncelik olarak değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle bu husus esasen hakkın kullanılmasının engellenmesi niteliğinde

değildir ve erişilebilirliğin sağlanması durumunda diğer hak sahiplerinin haklarına zarar geleceği düşünüüyorsa erişim talebinin ardından hakkın kullanımı için makul çözümler bulunması gerekmektedir.

34. Somut olay özelinde muhatap, başvuranın erişilebilirlik hakkını kullanması ve salonun oturma düzeni de düşünülerek diğer kişilerin haklarına da zarar gelmemesi için başvuranın balkon bölümüne alınması şeklinde bir düzenlemeye gidildiğini ileri sürmüştür. Dosyada yer alan bilgi ve belgeler incelendiğinde balkon bölümünün daha geniş, bir arada daha az kişinin oturduğu, kişiler arası mesafelerin ayarlanmasının daha kolay olduğu ve etkinliklerin takip edilebilmesi için de uygun bir alan olduğu görülmüştür. Bunun yanında muhatap tarafından balkon bölümünün diğer katılımcılara da açık tutulduğu isteyenler için etkinliği oradan da takip etme imkânının sağlandığı iddia edilmiş olup dosyaya sunulan fotoğraftan başka bir katılımcının etkinliği bu alanda takip ettiği anlaşılmıştır. Balkonun herkesin erişimine açık tutulduğu ve etkinliğin takibi için uygun bir alan olduğu düşünüldüğünde başvuranın balkon kısmına alınması şeklindeki muamelenin, diğer kişilerin de hakları korunmak suretiyle başvuranın etkinliğe erişiminin sağlanması açısından makul bir çözüm olduğu kanaati hasıl olmuştur.

35. Somut olayda ele alınması gereken bir diğer husus ise rehber köpek ile erişimin bir erişilebilirlik meselesi olması nedeniyle herhangi bir talebe bağlı olmaksızın muhatap tarafından önceden yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük olduğuna ilişkindir. Erişilebilirlik her ne kadar önceden sağlanması gereken bir yükümlülük olsa da Engelli Hakları Komitesi tarafından ifade edildiği üzere bu yükümlülük aşamalı olarak uygulanacağından, Taraf Devletler kesin takvimler oluşturmalı ve mevcut engellerin ortadan kaldırılması için yeterli kaynak ayırmalıdır. Ayrıca, Taraf Devletler erişilebilirliği sağlamak için çeşitli yetkili makamların (bölgesel ve yerel olanlar dahil) ve kuruluşların (özel kuruluşlar dahil) görevlerini açık biçimde belirlemeli, erişilebilirliği sağlamak için etkili izleme mekanizmaları belirlemeli ve erişilebilirlik standartlarını uygulamada başarısız olanlara karşı yaptırımlar uygulamalıdır. Rehber köpek ile erişim bu kapsamda ele alındığında rehber köpek ile erişimin sağlanacağı etkinliğin veya alanın niteliği, alanda mevcut olan oturma düzeni ve alanın kapasitesi gibi hususların dikkate alınması gerektiği ve rehber köpek ile erişimin bu doğrultuda kimi düzenlemelere tabi olabileceği açıktır. Muhatap, Sempozyum'a katılım öncesinde katılımcıların özel durumlarını bildirmeleri için bir form oluşturulduğunu, ancak başvuranın görme engelli olduğu ve rehber köpeği ile birlikte etkinliğe katılmak istediğine yönelik bir talebinin bulunmadığını belirtmiştir. Somut başvuruda 5378 sayılı Kanun'da rehber köpeğe ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı da göz önüne alındığında önceden bir talepte bulunulmaksızın muhataptan görece daha az bilinir olan bu yükümlülüğü yerine getirmesini beklemenin orantısız bir sonuç doğuracağı kabul edilmelidir.

36. Tüm bu açıklamalar birlikte ele alındığında; başvuranın söz konusu etkinliğe rehber köpek ile katılım talebinin erişilebilirlik kapsamında incelenmesi gereken bir uyuşmazlık konusu olduğu bununla birlikte söz konusu yükümlülüğün mevzuatta kanun düzeyinde açık bir şekilde yer almadığı, etkinliğin niteliği, etkinliğe katılım sayısı ve diğer katılımcıların hakları göz önüne alındığında muhatap tarafından adil bir denge gözetilmeye çalışılarak başvuranın rehber köpeği ile birlikte etkinliğe katılımının sağlandığı, bu sebeple söz konusu etkinliğin düzenlenmesi sürecinde eşitlik ilkesine aykırı davranılmayarak engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda AYRIMCILIK YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine

başvurulabileceğine,

8/4/2025 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Aışan TİRYAKİ
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Raporlu)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi